

**КИМЁ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ
ҚЎЛЛАШНИНГ АХАМИЯТИ ВА МУАММОЛАРИ****О.Ўринова***ФарДУ кимё кафедраси ўқитувчиси***Н.Аҳмаджонова***ФарДУ талаба*

Аннотация: Ушбу мақолада кимё таълими тизимидаги ўқув фанларини ўқитишга янги педагогик технологияларни татбиқ қилишнинг долзарб муаммолари ва уларнинг ечими ҳақидаги маълумотлар еритилган.

Таянч иборалар: кимё фани, кимё таълими, педагогик технология, дмс таълим мазмуни, ўқув жиҳози.

Фан-техника ва ишлаб чиқаришни ниҳоятда тез ривожланаётганлиги, шу билан бирга, атроф-муҳитни инқирозли ҳолатга келиб қолаётганлиги, айниқса, ижтимоий, маънавий муносабатлар мураккаблашиб бораётганлиги билан тавсифланиб келинмоқда. Бу эса жамиятнинг эндиги тараққиётида ёшлар таълим – тарбиясига кўпроқ эътибор бериш зарурлигини кўрсатади.

“Кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастури”ни қабул қилиниши худди шу муаммо ечими бўйича айтиш мумкин бўлди. Лекин, шуни унутмаслик керакки, бу муҳим ҳужжатларда қўйилган вазифаларни ҳал қилиш учун, аниқроқ қилиб айтганда, ёшлар тарбиясида ҳам иқтисодий, ҳам маънавий тайёргарликсиз, шунчаки оддий қуруқ чақириқ ва жонбозлик билан муваффақиятга эришиб бўлмаслигини англаш зарур.

Республикамизда юксак савиядаги кадрлар тайёрлаш вазифасини муваффақиятли амалга оширишда таълимнинг барча бўғинларида, айниқса, умумтаълим мактабларида, академик лицей ва касб-ҳунар мактабларида табиий фанлардан математика, физика, кимё ва биологияни ўқитишга, устивор йўналиш бериш зарурлигини ғарб мамлакатлари, Япония, Жанубий Корея давлатлари кўпроқ ана шу фанларни ривожлантириш ва чуқур ўқитиш ҳисобига фан ва технология соҳасида дунё миқёсида ютуқларга эришганликларини исботлади.

Талабаларнинг фанларга қизиқишини таъминлайдиган асосий омил мазмун ҳисобланади. Лекин ҳозирги фан-техника жадал ривожланаётган бир пайтда айтиш мумкин бўлган бир фаннинг ўқитиш мазмунини умумий тарзда белгилаш қийин эмас. Бундай белгилаш фанлар бўйича давлат таълим стандарти ва ўқув дастурида белгиланади. Масалан, кимё фанидан ана шундай давлат таълим стандарти ва ўқув дастури (7-9 синфлар учун) яратилиб, 2000-2001 ўқув йилидан амалга жорий этила бошланди ва шу асосда 7-8 – синфлар учун дарсликлар тайёрланди. [1-3] Кимёвий фан ва техника, жумладан, кимё фани асосидаги ишлаб чиқариш, тўхтовсиз ривожланмоқда. Шунга мувофиқ, илмий ахборот ҳам кун сайин кўпайиб бормоқда. Лекин дарсликларда фан асослари, кўп тажриба ва кузатишда исботланган қонун, тушунча ҳамда қоидалар сақланиб қолиши керак. Бундан ташқари, дарсликнинг амалда қўлланиш муддати чегараланган.

Ўқув дастури ва дарслик камида беш йил амал қилиши керак. Агар уларни тайёрлаш ва нашрдан чиқариш учун кетадиган 3-5 йил вақтни ҳам ҳисобга оладиган бўлсак, биз энг янги деб ҳисоблаган, яъни талаб даражасидаги дарслик ва дастур фан тараққиётидан 5-10 йил орқада қолади.

Худди шунингдек, таълим муассасаларидаги жиҳозлар (асбоблар, ишлаб чиқариш шакл ва моделлари, жадвал в.х.к. бошқалар), ҳатто компьютер ва уларнинг дастурлари эндиликда 2-3 йилда маънавий эскирмоқда.

Мазмун ва жиҳоз талаб даражасида ўз вақтида янгиланиши билан бир қаторда фанларни янги мазмун ва жиҳоз асосида ўқитишни амалга оширишга ўқитувчилар тайёрланиши талаб этилади. Бу ўз навбатида синовлардан ўтган мавзуларни ўқитиш услублари билан таъминлаш, таништириш муаммоларини келтириб чиқаради. Ана шу муаммолар назарда тутиладиган бўлса, замонавий педтехнология асосида ўқитиш ва ёшларни аниқ йўналиш, мутахассислик ва касбларига тайёрлаш кафолати қанчалик мураккаб муаммо эканлиги келиб чиқади. [4]

Демак, математика, физика, кимё ва биология фанларини умумий таълим мактабларида, академик лицей, ҳам касб-ҳунар мактабларида ўқитиш мазмунини фақатгина дастур ёки дарслик билан замон талабида белгилаш етарли эмас. Бунинг учун бир неча вариантда ўқитувчи ва ўқувчилар учун алоҳида-алоҳида ўқув қўлланмалари, илмий-оммабоп китоблар, фан янгиликларини акс эттирувчи ойнома, ҳафталик газеталар бўлиши керак. Шунингдек, ривожланган мамлакатларда чоп этилган фанларга доир турли хил китоблар, тест топшириқлари, саволлар тўпламларининг ўзбек тилидаги таржимасини нашр этиш зарур.

Фандаги янги мазмун ва жиҳозни таълимга жорий қилиш учун эски ўқитиш услубларини ҳам янгилаш тақозо этилади. Буни дунёқараши кенг, кўп йиллик иш тажрибасига, замонавий билимига эга бўлган ўқитувчилар яратади. Уларга махсус шароит яратиб берилиши ҳамда, энг аввало, иқтисодий жиҳатдан таъминланмоқлари лозим.

Кимё фанларини ўқув юртларида, айниқса, академик лицейларда юқори савияда ўқитиш кўп жиҳатдан талабалар танловига боғлиқ. Ҳозирги кунда улар асосан тест синови билан қабул қилинмоқда. Бундай танловнинг ижобий томони, хусусан, демократик нуқтаи назардан жуда юқори. Лекин унда фақат икки жиҳати назарга олинади: ёш хусусияти ва билим даражаси. Бу ерда ёш хусусияти тушунарли: мулоҳазага ўрин йўқ. Аммо шундай касб, мутахассисликлар борки, уларда абитуриентнинг билим даражасинигина аниқлаш етарли эмас. Худди шунингдек, ҳуқуқшунослик йўналишларини танлаган ўқувчилар тарих ва инглиз тилидан синовдан ўтади. Олий ўқув юртларининг бошқа мутахассисликлари бўйича танловлари ҳақида ҳам ана шундай мулоҳазаларни айтиш мумкин.

Тест синовида ёшларни қайсидир мутахассисликка мойиллиги, туғма қобилияти, экспериментларга лаёқатини аниқ ҳисобга олиш қийин. Ижодий имтиҳонлари бор йўналишлар бундан мустасно, албатта.

Узлуксиз таълим тизимининг барча бўғинларида кимё дарсликларининг муқобил вариантларини яратиш ва ўқув жараёнида қўллаш таълим сифатини ошишига яқиндан ёрдам беришини ҳисобга олиб бу борадаги ишларни кучайтиришимиз керак.

Шундай қилиб, айтиш мумкинки, кимё фанларини замонавий педагогик технология асосида барча ўқув юртларида замон талаби даражасида ташкил этиш таълим илмий ва тарбиявий тартибга ҳамда талаба ва ўқитувчи танловига боғлиқ. Шунингдек, мамлакатимизда барча таълим тизимидаги талабалар, ўқувчилар ҳамда уларнинг ўқитувчиларини ўқишдан ташқарига чалғитувчи иккинчи даражали нарсаларга ва ўқитиш мазмунидан йироқ турли хил тадбирларга жалб қилмаслик тўғрисидаги ҳуқуқий ва меёрий ҳужжатларни қабул қилинганлиги ҳам ўқиш-ўқитиш тизимидаги долзарб муаммоларни ҳал қилишда, юксак самарадорликка эришишда муҳим бир омил бўлди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Asqarov I.R, To'xtaboyev N.X, G'opirov K.G'. 7- sinf uchun darslik - Toshkent. "Шарк", 2013 у.

2. Аскарлов И.Р., То'хтабоев Н.Х., Гопиров К.Ф. Кимё. 8-синф ўқувчилари учун дарслик. - Тошкент.: Шарк, 2006. - 206 б.

3. Аскарлов И.Р., То'хтабоев Н.Х., Гопиров К.Ф. Кимё. 9-синф ўқувчилари учун дарслик. - Тошкент.: Шарк, 2006. - 206 б.

4.Соловейчик С. А., Додонов Ю. Б. Профессиональная ориентация старшеклассников на уроках труда по химии. // Химия в школе. - 1991. - №5. - стр. 38-41

5.О'ринава О.Фанлараро алоқадорлик бо'лажак кимyo о'қитувчилани касбий фаолиятга тайyorlashning samarali omili sifatida Та'lim, fan va innovatsiya. 2022-yil, 4-son. - В.93-96.

6.Уринова О.У. Абдухоликова Г. Кимеда фанлараро интеграллар уқитиш тажрибасидан . "Киме фани ва таълимининг долзарб муаммолари" республика илмий-амалий анжумани. Фаргона-2019.-Б.175-1767.